

* I * H * V * S *

~~G. # 13.~~

EX BIBLIOTH.
NATIONIS HUNGAR.

VITEBERG.

VI-23.

SIGNAT. clv̄iscccxiii.

Einzelner versetzt 1941.

Stückzahl erled.

7 336
Progymnasma Theologicum.

De

**IUDICE CON-
TROVERSIARUM FIDEI
ET RELIGIONIS CHRISTIA-
NÆ SUPREMO**

κατὰ Θεοκτὸν καὶ ἀποφατικὸν :

**An is sit Spiritus Sanctus in Scripturâ lo-
quens ; an verò Papa Romanus ?**

Quod

Divinâ aspirante gratiâ

In celeberrimâ Academiâ Wittebergenſi

SUB PRÆSIDIO

Admodum Reverendi Clariss. atq; Excellentissimi Viri,

Dn. BALTHASARIS MEISNERI,

**S S. Theologiæ D. & Profefs. Publici, Fautoris, Præ-
ceptoris ac Promotoris sui æternùm colendi,**

Publicè instituit

M. LAURENTIUS ANDREÆ Halâ-Saxo,
Reverendis, ac Illustris. Princ. Magdenb. Alumnus.

Ad diem 19. Octobr. horis matutinis,

In auditorio Majore.

WITTEBERGÆ,

Typis Iohannis Gormanni,

ANNO M.DC. XXI.

Nobilissimis, Amplissimis ac Consultissimis

PRUDENTIA,

VIRTUTE,

DOCTRINA

ET

AUTORITATE

Clarissimis

Spectatissimis

Dn., Dn.

CONSULIBUS

SYNDICO,

SENATORIBUS,

CAMERARIIS,

Et reliquis

CELEBERRIMÆ HALLENSIUM REIPUBLICÆ

ADSESSORIBUS DIGNISSIMIS.

PATRIBUS PATRIÆ, ET MUSARUM

FAVITORIBUS MAGNIS,

*Dominis Patronis ac Promotoribus meis omni
observantia cultu ac vultu perpetim colendis*

Disputationem hanc Theologicam

offerre voluit, debuit

M. LAURENTIUS ANDRÆ,

Autor & Respond.

ANNO MDCCLXXI

ἡ ἡ - οὐδὲ

THESIS I.

Uod maxumâ & λόγια τῶ θεῶ Rom 3. 2. *authoritate polleant* 2. Tim. 3. 16. *dignitate itidem summâ, ἀναντιρρήτως* eorundem evincant *κερτήρια*. Et testatur Ipse DEUS, quando omnes homines non ad Papam & Concilia remittit, *sed solum ad legem & testimonium* Es. 8. 20. *jubet scrutari scripturam.* Joh. 5. 39.

I. *Græca N. T. authentica divini edicti vim magis exprimit, quando utitur verbo ἐρευνᾶν.* Quod novisse debebant Jesuitæ, nec stylo ad cō Lycambæo in lympidissimos fontes invehere.

II. Christi namq; mens nō est, quando jubet scrutari Scripturā, ut eam leni quis saltem attingat brachio, fugitivo oculo adspiciat, sed ut penitus excutiat, immō tantam ad eam tractandam adferat diligentiam, quantam solent metallarij in fodendā terra.

III. Sicut igitur isti in re metallari (à qua metaphora ista desumta, ut ex elegantissimis Jobij verbis super hunc locum videre est) thesauros terræ non ἐν τῷ πλάτῃ & proparulo : sed ἐν τῷ βάθῃ & abscondito inquirunt, & quidem non Ἰσππολαίως sed ἀκριβῶς : ita quoque juxta Clementem Alexandrinum δὲ τὰς γραφὰς ἀκριβῶς διερευνᾶν, καὶ ἐν Ἰσππολῆς ἀναγνώσκειν lib. 7. σρωμ.

IV. Et inter alias causas vel palmaria est hæc, ob quam tam multa in Scriptura obscuriora paulò ac difficiliora DEUS esse voluit : Nempe ut eo modo nostram diligentiam exciaret in eā legendā, & meditanda.

V. Quippe quæ perfectissimè omnia ad salutem nostram necessaria unice habeat & contineat Joh. 20. 31. Nihil enim adhuc quicquam, quò οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀσηκτοι istam voluerunt σρεβλεῖν NORMAM, inventum est unquam, quòd non plenissimè ex eā fuisset decisum. Id quod vel inde patere potest, quòd Apostoli, immō Christus Ipse controversiā motā mox ad sacram Scripturam provocarint. Matth. 4. 7. 19. 4. 22. 20. Act. 2. 25.

VI. Quos cum sequamur ὁδηγῶς præeuntes, & præsentem quoque σύρραξιν ad divinam stateram appendamus, quis est qui vitio nobis vertat, aut ob id intendat litem?

A 2

VIII. Ne

VIII. Ne autem hoc fiat *ἀμεθοδώς* I. Terminos *ὡς ἐν περὶ ἁγίων* explicabimus. II. Statum controversiæ ritè formabimus. III. Evangelicorum *ὁρθοδοξίαν* propugnabimus. Et demum IV. Jesuitarum *κακοδοξίαν* impugnabimus.

Votum.

*Tu DEUS atberi radiantia sidera cæli
qui regis, & captum tu rege CHRISTE meum.*

MEMBRUM PRIMUM.

*περὶ ἁγίων
terminorum.*

Recordor jam istius effati Aristotelici, quod habet *lib. 1. de cælo c. 11. t. 11. & lib. 6. Top. c. 2. §. 3. πᾶν* (inquit) *πολλαχῶς λεγόμενον ἄσπετος*. Nam cum natura vocis requirat, ut audita vel lecta certum & distinctum aliquid menti repræsentet, ambigua verò id præstare nequeat, vix significativæ vocis titulum meretur, 3. *Metaph. c. 4.* Igitur erit necessitatis prius *τὰ πολλαχῶς λεγόμενα διελέειν* monente eodem *1. Top. 1. c. 18.*

Quid hic per X. Spiritum S. Sanctum in sacrâ Scriptura loquentem, quàm tertiam Trinitatis personam intelligendū? Primò itaque nihil aliud intellectum volumus *per Spiritum Sanctum* in sacrâ Scriptura loquentem, quàm tertiam Trinitatis personam, verum illum Sacræ scripturæ, religionis & fidei autorem, proindeq; summum Ecclesiæ Doctorem.

*Quid per
Scripturam?*

XI. Deinde per *Scripturam sacram intelligimus* canonicam istam à Prophetis, Evangelistis & Apostolis immediato Spiritus S. adflatu perscriptam. Et non tam formale, id est, characteres externos, quàm materiale seu res ipsas, quod in primis contra Suitam Costerum notandum mirè hæcce ac miserè confundentem in *Enchirid. de sac. Script. passim.*

XII. Chrysostomus *Hom. 13. in 2. Chor.* eam vocat *ἀπάντων ἀνεβῆ ζυγόν, καὶ γνώμονα καὶ κείνονα*, exquisitam omnium rerum trutinam & normam & regulam *κείνονα ἐν θεῷ, καὶ γνώμονα ἀληθείας* canonem recti, normamq; veri Basilii.

Quid per Iudicem?

XIII. Tertiò venit evolvendus *Iudicis terminus*. Siquidem is unus ex eorum est censu, queis dudum Lycæum *σοφῶν* nomen dedit, *αὐτῷ ἐνὸς περὶ ἑνὸς, περὶ μίας δεξιῆς & περὶ μίας φύσιν*, benè etiam id momente *Dn. D. Egidio Hunnio p. m. in Coll. Ratisp. sess. 9, p. 198.* Modò enim in principali, mox in *secundariâ*, jam in *infimâ* significatione *multis accommodatur*, quæ tamen ad unum principale referuntur.

XIV. Sum-

XIV. Summum autem jus interpretandi scripturam, fideique *Judicium potestatis* controversias dijudicandi (quod nonnulli *Judicium potestatis*, *ICTI testatis*, *Judicium autoritativum* vocant) est penes solum Deum Spiritum S. à quò *Φερόμενοι ἐλάλησαν οἱ ἅγιοι, Ἰησοῦς αὐθροποι* 2. Pet. 1. 21. 2. Tim. 3. 16.

XV. Non tamen exclusa persona Patris & CHRISTI, cum omnia Trinitatis opera ad extra (quæ extra DEI essentiam in creaturas egrediuntur) sunt indivisa (id est,) singulis personis communia *Luth. tom. 8. Ienens. de ultim. verb. David p 164.*

XVI. Cum verò summus iste Judex non nisi *ἐμμέσως*, nempe per Scripturam sacram sententiam decisivam proferat, eatenus quoque sed in secundaria significatione Scriptura hæc Sacra est & dicitur quoque Judex controversiarum. *Dicitur à quibusdam etiam summus Judex, & verè, quia est vox seu sententia summi Judicis nobiscum in Scripturâ S. loquentis. Dicitur & NORMA respectu hominum, quippe qui secundum eam de fidei quæstionibus debent judicare. Chemnit. part. 1 exam. Concil. Trid. p. 6. 10. 11. 24. 25. 109.*

XVII. Cæterum cum JUDICIUM Scripturæ de singulis quæstionibus controversis, non cuivis statim sit obvium, idè Spiritus S. utitur Ecclesia, ejusq; membris, Doctoribus nempe & auditoribus, debito tamen ordine, quod *Judicium Confessionis* seu testimonij indigitare solent.

XVIII. Penes Doctores est *Judicium* *ὑποθητικόν* & interpretationis. Quippe horum proprium est munus, non modò sanam proponere doctrinam, sed & aliorum dogmata dijudicare. *Δογματικόν* auditoribus commune est Christianis omnibus. Qui tamen omnes Judicis tantùm subordinati subdelegarivè nomen sortiuntur, imprimis cum eatenus tantum eorum *Judicium* admittatur, quatenus cum S. Scrip. Normâ congruit, quatenus verò cum ea pugnat, rejiciatur *Zeam. q. 6 de Scrip. Sc. th. 21.*

XIX. Pro coronide hujus *ἡμερῶν* observandum est nos hæc *Quid per controversias fidei & religionis Christianæ non velle adfectum animi, si ve devotionem, multò minùs superstitionem monachorum, qui, ut regulis dei intelligat, suis auctoritatem conciliarent nomen generale & sanctum tribuere sunt soliti. Sed Religio hoc loco doctrinam & fidem Christianam omnibus fidelibus commuè significat, teste Rungio p. m. lib. de Iud. Cont. c. 2. p. 21.*

msb. 174

A 3

XX. Et

Quâ ratione
S. Scriptura
etiâ summus
dicatur Ju-
dex?

Judicium
Confessionis.

Controversia XX. Et cum de ea duplices moveantur controversia, quarum
fidei duplices. alia sunt Res fidei, hoc est, directe concernunt ea quae sunt fidei; alia
sunt Res questionis, hoc est, quae sunt circa fidem, ipsumque fidei do-
gma non convellunt, sciendum quod de iis non verò de his in
hac ἐξέτασι propriè agatur. Id. ib. c. 4. p. 10.

MEMBRUM II.

Status Controversiae.

XXI. Ut ζητήματα & hujus nodum paulò intricatiorem felici-
tùs extricemus. primò omnium ἀκριβῶς excutienda sunt τὰ ἀ-
ναμφισβήτητα & τὰ ἀμφισβητήσιμα.

τὰ μὴ ζητῶ-
μενα.

XXII. Αναμφισβήτητα & extra omnem sunt controversiam.
Judicium περὶ φητικόν & interpretationis non esse commune o-
mnibus fidem christi profitentibus. Fatemur enim ipsi id tantum
iis compete, qui divinitus ita Spiritu Sancto sunt illustrati, ut sin-
gular. & φράσεων & verborum emphasin partim ex cognitione
linguarum originalium, partim ex assidua collatione scriptura-
rum investigare queant.

XXIII. Neque II. hoc quaeritur: An interpretatio Scripturae
uniuscujusque judicio & arbitrio sit relinquenda? Affirmamus enim
ὁμοθυμαδόν & credimus scripturam non esse ἰδίας ἀπὸ λύσεως
2. Pet. 1. 20.

τὸ κρινοῦμε-
νον.

XXIV. Sed hoc potissimum ἀμφισβητήσιμον est, & totius con-
troversiae cardo vertitur in eò: An Spiritus sanctus in Scripturâ sacrâ
loquens sit supremus controversiarum fidei & religionis Christianae iudex,
an verò Papa Romanus in Ecclesia Conciliumve definiens?

[Ecclesia à Pontificiis exprimitur, cucullatus Pontifex intelli-
gitur uti prolixè satis monstrat Guil. VVithaker. contra Stapletonum
tom. 2. oper. Theol. l. 3. de autor. sac. Scrip. p. 443. & seqq.
edit. Genev.]

XXV. Prius adfirmant γνησίως καὶ ὀλοψύχως Aug. Confess. ad-
dicti, posterius [ὁδοῖσι καὶ ὄνουξιν] Διαφυλάττειν volunt Pontificii.

XXVI. Bellarminus lib. 3. c. 3. de verb. Dei Col. 1. ubi hanc aggreditur
controversiam, dicit gravissimam hanc esse quaestionem & ex ea quasi
dependere omnes controversias: Planum verò esse Scripturam iudicem non
esse, quia varios sensus recipit, nec potest ipsa dicere quis sit verus sensus. cap.
9. col. 2.

27. Idem

XXVII. Idem cotnu sufflans Eckius, *malè*, inquit, *haeretici nolunt alium Iudicem, quam Scripturam. In V. T. lex non fuit iudex, sed summus sacerdos.*

XXVIII. Quin immò nota adhuc sunt blasphema Gretseri verba, quæ impudico ore, clamore (ut solent Suitar. pleriq;) stentoreo in Colloquio Ratisponensi temerè effutiit, à blasphemo Genio edoctus; *sumus*, (inquit) *hic in conspectu sacra Scriptura & Spiritus sancti pronunciet ergo sententiam si iudex est, & si dicat: Tu Iacobe Gretserè, male sentis, cecidisti causâ tuâ: Tu Iacobe Heilbrunnere, vicisti: tunc ego statim transibo ad vestrum scamnum. Adsit, adsit, adsit, & condemnet me. Vid. Coll. Ratis. sess. 9. p. 208. edit. Lubec.*

XXIX. Greg. de Valent. l. 5. Anal. c. 2. *Scriptura sacra omnium fidei controversiarum iudex sufficiens esse non potest. Idem dicunt & docent Tanner. diss. 1. in summ. Thom. th. 69. & imprimis th. 90. inquit: Est igitur etiamnum in terris aliquis fidei iudex, & ille ipse est, quis Petri successor est. Ecquis ille: Rumpantur sectarij, Pontifex Romanus est Hof. contra Brent. l. 3. de autor. script, p. 538. Idem proloquuntur & Pontificij in Colloq. VVormatiensi. πᾶντα ἃ μίαν νόμον.*

MEMBRUM III.

Sententiæ Evangelicorum Confirmatio.

XXX. Statu controversiæ ritè jam expositò, orthodoxa nostræ sententiæ confirmationem sequentibus iisque invictis roboramus momentis ac munimentis.

Κατὰ τὸν
νόμον.

XXXI. Primum desumimus à requisitis supremi Iudicis, quorum *κοινῶς* quinque numerantur. 1. Ut nullo partium studio ducatur, & ab omni *προσωποληψία* sit alienissimus. 2. Ut suâ auctoritate compellere potissit litigantes, ut in conscientia convicti sententiam & decisionem agnoscant & admittant. 3. Ut non possit errare, ac proinde in ejus sententia litigantes citra omnem hæsitacionem acquiescere tutò possint. 4. Ut ipsemet non sit pars controversiæ. 5. Ut ab ejus sententia nemini ad superiorem Iudicem provocare liceat.

1. A requisitis
supremi Iudicis.

XXXII. Cuiunque igitur soli hæc comperunt requisita, ille solus est supremus controversiarum Iudex. Atqui requisita hæc compe-

compe-

competunt soli Spiritui Sancto per Sac. Scripturam nobisum lo-
quenti; non verò Papæ Romano? *εὐδηλον*. E. & solus supremus
controversiarum Theolog. Judex.

XXXIII. Edisserant enim si viri sunt, Jesuitæ, quomodo certi
esse possimus, Papam non errare, eumque summam habere au-
toritatem. Ex Scripturâ inquit, & quidem Luc. 23. 32. Rogavi pro
te Petre, ne deficiat fides tua. Sed quæro iterum quis judicabit de di-
cti hujus sensu; quis enim augurabitur de Papa loqui Lucam, cum
Petri solum faciat mentionem? Respondebunt isti pro idole Tarpejo,
Papâ. Sed eundem de quo controversia, controversiam judicare
debere, quis non videt esse iniquissimum?

XXXIV. Quis enim hanc legitimam expositionem agnoscat,
quia Papa dicit, sibi promissum esse hoc loco, ut nunquam erraret?
Imò verò opus est ut majori autoritate & testimonio evincat esse
hoc sibi promissum, quam sua voce. Quid? quod ipsi Pontificij
non eunt inficias, Papam non errare modò, sed & hæreticum
esse posse: atque ita propria cædunt vineta. Taceo Papas esse
homines, *omnis autem homo mendax Rom. 3. 4.* Quomodo ergo in e-
jus sententia acquiescam, palliet etiam quibuscunque velit?

2. A Lege
condita.

εὐδηλον

εὐδηλον

3. A genera-
tione fidei.

XXXV. II. A Conditâ Lege. Qui solus legem condidit, ille solus sum-
mam auctoritatem habet eam interpretandi. At Deus Sp. S. (*Papæ par-
sum est*) solus Script. condidit. E. solus interpretandi scripturam au-
toritatem summam habet. Major sua luce lucet, ut forinsecus ac-
cedente non indigeat. Patet quoque minor. Siquidem Aposto-
li omnes suam doctrinam ex Legis divinæ autoritate, hoc est, ex
V. T. confirmarunt. Sic Nehemias Legi Dei dabat intelligenti-
am per scripturam ipsam cap. 8. 9. Ita enim Tertullianus illum
locum vertit.

XXXVI. III. A generatione fidei. Quod solum habet vim ad fi-
dem generandam, illud solum habet summam autoritatem in-
terpretandi scripturas, & omnes de fide ac religione controver-
sias definiendi ac dijudicandi. Ast solus Spiritus S. in sacra Scri-
ptura loquens hanc vim habet. E. Major est manifesta. Nam fides
ex auditu nascitur. Rom. 10. 17. hoc est, ex sensu S. Scripturæ rectè
percepto: Sensus verò Scripturæ ex sola Script. S. & Spiritu S.
petendus est, Minor itidem clara. Solus nempe Spiritus S. potest
fidem

fidem salutiferam in corda nostra infundere, quæ proinde à Scho-
lasticis infusa fides appellatur. Quod cum Papa præstare nequeat sicut à Schola-
idem, Hylam in clamat. *sticis vocatur*

XXXVII. IV. A remissione hominum ad scripturam. Vera, certa ac Infusa.
sola religionis & cultus norma est, ad quam solam Spiritus S. o-
mnes homines remittit & adstringit: sed ad solam sacram Script. ne hominum
eos omnes remittit, nusquam ad Papam Romanum, E. Major est ad scripturam.
certa. Ipse enim in omnem ducit veritatem. Ioh. 16. 13. 15. Minor proba-
tur Es 8. 20. Ioh. 5. 39. Act 17. 11. scrutantur scripturas Berthoenses, DEUS
Pater precipit audire suum filium Matth. 17. 5.

XXXVIII. V. A prohibitione additionis & detractionis. In fidei, re-
ligionis & cultuum rebus id tantum, quod nec additionem nec one additionis
detractionem patitur, non solum pro norma est agnoscendum, sed & detractione
etiam iudicis partes rectissime sustinet Exod. 25. 10. At Scriptu-
ra sacra quæ est vox Spiritus sancti neq; additionem nec detractionem
patitur Deut. 12. 32. 1. 6. 32. 1. 4. 1. Proverb. 30. 6. Ezech. 20. 18. E. non so-
lū pro norma est agnoscenda, sed etiam iudicis partes rectissime
sustinet. Ita ut suo iudicio ceu forex se prodat Papa summum i-
stud iudicium ad se non spectare, dum præter Scripturam tradi-
tiones quoque admittit, & ceu summè necessarias ad salutem
urget turgens,

XXXIX. Sterilem igitur fundum coluit Gretserus exceptiuncula
suâ, quam in Colloquio Ratisponensi eructavit, quod nimirum
tunc non teneamur quicquam admittere, si per illud PRÆTER in-
telligatur contra legem, si verò aliquid extra, utique teneamur audi-
re & admittere. Deus enim solus est Dominus doctrinæ religionis
& cultus, ita ut quodcunque additur ab hominibus Verbo DEI
scripto, vel tanquam divinum dogma, vel tanquam articulus fi-
dei, seu tanquam DEI cultus, bonâ etiam intentione, meritò ceu
prohibitioni divinæ repugnans, verboq; Dei contrarium repudi-
andum sit. Exemplo sint Israelitæ, qui bonâ intentione sine man-
dato DEI quatuor jesuicia instituunt Ier. 25. sed graviter propterea repre-
henduntur Zach. 7. 5. 6.

XL. VI. A norma secundum quam errores judicantur. Secundum
quod quando inceditur, nullus potest committi error, quando
verò receditur, graviter erratur id solum & unicum fidei norma
esse

esse debet. At quando secundum sacram Scripturam ceu vocem Spiritus S. inceditur; non erratur *Psal. 119. 105. Gal. 6. 16.* Ab hac vero quando receditur, erratur, quacunque etiam intentione bona id fiat, ut ostendant exempla *Gedeonis Iudic. 8. 27. Matris Michæ 6. 17. 33. Ierobeami 1. Reg. 12. 28.* E. Scriptura S. in qua Spiritus S. loquitur, est unica & sola, in religionis & cultuum negotio, norma. *Papam ad sylvestres interea relegamus capras.*

7. Ab absurdo. **XLI.** *VII. Ab absurdo.* Si Papa sit summus Judex Controversiarum, & Interpres Scripturarum, tum quævis definitio Papæ est tam authentica quam Scripturæ. Connexi ratio manifesta est: sed consequens apertè falsum. Nā tum definitiones omnes Pontificum haberent æqualem auctoritatem cum scripturis. & in sacrum Scripturæ canonem referendæ essent, & multò diligentius perscrutandæ, quam Scripturæ: quæ omnia vehementer absurda sunt. *Plura vide apud Vitthak. tom. 1. Oper. q. 5, de interp. Sc. p. m. 357. & seqq.*

MEMBRUM IV.

Opinionis Jesuitarum Confutatio.

*Avam Ca-
fion*

XLII. Plurimi Jesuitarum multis & magnis verborum lenocinijs suam in hac controversiâ agunt causam. Ideoque solum Bellarmini insequemur vestigia, tum quod aliorum fermè princeps, hodieq; in plerorumque est manibus: tum quod argumenta præcipua brevius contraxit.

XLIII. Quemadmodū v. in eodē prato bos herbam quærit, canis leporē, ciconia lacertam: ita ex eod. loco firmatur à verè Catholico veritas, quā in sensu suo nimium abundans infirmat quassatq; Cacolicus. Hoc ipsum jam in Bellarmino quoque experimur, qui cum *lib. 3. de verb. DEI interp.* hanc controversiam aggressurus tractat, pleno quoque ore *cap. 4. & 5.* crepat sacram Scripturam, quæ suam palliare sed frustra conatur causam, reliquis à praxi Ecclesiæ & ratione petitis argumentis.

Bellarmin. 1. **XLIV.** *Ab initio ponit dicta Testamenti V. quæ eodem, quo ipse ponit ordine, penitus introspeciamus præteritum erit operæ. Primum legitur Exod. 18. 13. & 26. & exinde ita colligit. Quod fuit Moses in Ecclesia Israelitica, id est, Papa Romanus in Ecclesia Christiana*

As

ut Moses fuit supremus controversiarum Ecclesiasticarum Iudex in Ec-
clesia Israelitica. Resp. est ὁ θεολογισμὸς τῆς ἐπομένῃς. Moses e-
nim 1. fuit immediatè à DEO vocatus. 2. Propheta immediatè à
DEO missus. 3. Officio functus extraordinario. 4. Politicus etiam
fuit Princeps. 5. non autem Pontifex summus, qui erat Aaron.
6. omnia ex præscripto Verbi DEI prolocutus, nihil pro arbitrio
suo contra Verbum DEI addidit. Hæc omnia, si ad Papam confe-
ras, ἀπεροσδιόνυσσι.

XLV. 2. Deut. 17, 8. 9. 10. Exinde pro Papâ idem concludit ab exem-
plo Mosis. Sed Resp. Idem hic occurrit ἐλέγχος. Negant autem
cōsequentiam Logici, quando est dissimilitudo in Exemplis, 2. accedit
ἐλέγχος ὅτι τὸ πῆλὲ ἀπλῶς, quia præceptum illud fuit cōditiona-
le, ut ὁ φθαλμοφανερῶς apparet ex textu v. 11. 3. tantum ibi agitur
de rebus politicis seu forensibus & ceremonialibus ac Leviticis,
nihil verò quicquam (quod tamen exinde colligere conatur Bellarmi-
nus) de fidei controversiis, uti id Grawerus demonstrat cont. Co-
stitutum in disp. anti Iesuit. 1. th. 32. illorum adhuc contradicente ne-
mine, 4. Non de Sacerdote summo, sed de aliis quoque, imò &
de iudice Politico agit. 5. Tantam auctoritatem iudici, quantam
Sacerdoti tribuit. Nam in versione Latinâ offendimus particulam
Ex, est minùs commodè. Fontes purius fluunt, ceu videre est ex
σωπερία textus, Nam particula ἢ aut significat, vel seu, nunquam
verò ex, quod etiam Jesuita Cajetanus agnovit, cui quid respon-
dendam sit, videat Bellarminus.

[Cajetani verba hæc sunt : Interpres mutavit : nam Hebraicè habetur,
vel iudici. Disjunctivè enim dicitur, non obediendo Sacerdoti vel iudi-
ci. Et paulo post : Par pœna decernitur opponenti se Sacerdoti vel iu-
dici. super h. l. Deut.]

XLVII. 3. Ecclesiast. 12. 11. Leguntur hæc verba : Verba sapientum sicut
stimuli & quasi clavi in altum defixi quæ per Magistrorum consilium data
sunt à pastore uno. His amplius, fili mi, ne requiras &c. Hinc tale necit
argumentum : si hæc de Sacerdote V. T. dicuntur, quanto magis dici pos-
sunt de Sacerdote N. T. qui majores à DEO promissiones accepit. Resp. 1.
Turpiter fallit eodem ἐλέγχῳ ἐπομένῃς, dum fit saltus à Sa-
cerdote V. T. ad Sacerdotem Novi Testamenti, siquidem multa
fecit Sacerdos V. T. quæ tamen nec possunt nec debent Sacerdo-
tes Nov. Test. 2. Versionem & hic deprehendimus corruptam,

cum verba (qua per Magistrorum consilia data sunt) in Latinam si-
mul infarta codex Hebraeus non agnoscat. accedit ἀγοία τῆ ε-
storem unum λέγχε. Locus enim hic à variis redditur variè. Per unum Pastorem
intelligendū Hieronymus intelligit DEUM, Hunnius p. m. Ecclesiasten. Vata-
sit diversum blus Spiritum S. Merceus Christum. Nullus & nemo Papam. 4-
diversi senti- immò Ecclesiastes hic non loquitur de Scriptura interpretatione, sed
unt. de eius origine. ἴδεν τῶς ἐπὶ.

XLVII. 4. Locis ex Hag. 2. 12. & Mal. 2. 7, quæ extra oleas vaga-
tur, nihil Suita quicquam obtinebit. 1. In priori Sacerdotum fit mē-
tio non Sacerdotis unius. 2. Occurrit in posteriori ἐλεγχῶ τῶ
χῆμα τῆς λέξεως. Est enim præceptum in his verbis (sint Sacerdotes
semper se jussimodi) non promissum. A præcepto autem ad posse N. C. 3. Præ-
ceptum illud est de Sacerdotum officio, quale debeat esse.

XLVIII. 5. Lib. 2. Paral. 19. 11. ita jacent verba: Amarias autem
Sacerdos & Pontifex vester, in his, qua ad DEUM pertinent, præsidebit.
Resp. 1. Manifesta hic occurrit πολυζήτησις, & Status contro-
versia mutatur. Quæstio enim non erat an officia civilia & Eccle-
siastica sint distinguenda? Sed queritur inter nos, an talis sit constitu-
endus Iudex in Ecclesia, penes quem summa esset autoritas definiendi con-
troversias fidei & illud ambabus, quod dicitur, largimur manibus,
& scimus ipsi Regum & Sacerdotum officium confundi haut-
quaquam debere.

2. A dictis
N. 1.

XLIX. Dictis V. T. allatis dicta N. aggreditur, & illud Matt. 16. 19. cum
Pontificiorum acropolin mox primo loco ponit. Argumentū tale est: Cui-
cunq; à Christo sunt datae claves regni caelorum, is est supremus iudex contro-
versiarum fidei. Petro & ejus successori Papæ Romano à Christo datae
sunt claves. E. Majorem probat. Quia, inquit, per istas claves non
solam intelligitur potestas solvendi à peccatis, sed etiam ab omnibus aliis
vinculis & impedimentis, qua nisi tolluntur, non potest intrari in regnum
caelorum; siquidem promissio generalis est, nec dicitur: quemcunque solve-
tis sed quodcunque solveris, ut intelligamus nodos omnes & à Petro ejusq;
successoribus solvi posse.

L. Resp. 1. Committitur τῶς λογισμὸς τῆς ὁμωνυμίας. Vocabu-
lum enim Clavium non (ut vult Iesuita) significat potestatem interpre-
tandi sac. Scripturam sed autoritatem ministerij Ecclesiastici: 2. Ista
potestas non soli Petro, sed & reliquis Apostolis commissa legi-
tu r

tur Matt. 28. 18. 19. Joh. 20. 21. 23. antea solùm Matth. 16. promissa.
 3. A Petro ineptissimè argumentatur ad Papam. Petrus enim 1. fu-
 it Apostolus. 2. immediatè vocatus. 3. Miraculis clarus. Quæ o-
 mnia si eum Papa velis conferre, γαλῆ κερκωτὸν addere videberis.
 LI. 2. Matth. 18. 17. Qui non audierit Ecclesiam, sit tibi sicut Ethnicus.
 Hinc colligit Bellarminus Pastorum esse iudicium supremum.
 Resp. ἀπεσδιονύσως planè colligit. Textus enim loquitur 1. de
 fraternâ correctione, quam qui faciunt nihili, ad Ecclesiam remit-
 tendi sunt. Quod si quoque Ecclesiam audire nolint (per Eccle-
 siam totum intelligitur corpus fidelium) tum illi sunt excommuni-
 candi. 2. Concedimus lubenrissimè Ecclesiam audiendam esse,
 sed hoc addito ἀπεσδιονύσως duplici r. si constet veram esse
 Christi Ecclesiam. 2. si non ex suo pronunciet cerebrò, sed ex di-
 vini verbi præscriptò.

Per Ecclesiam
 totum nota-
 tur corpus
 fidelium.

S

LII. 3. Matth. 23. 2. 3. super cathedram Moſis ſederunt Scribæ & Pha-
 riſæi. Ex hoc dicto ſequi putat Bellarminus Pontificem quoque Romanum in
 cathedrâ Moſis ſedentem ſuaq; pronunciantem dogmata debere audiri.
 Sed Reſp. eſſe ἔλεγχον φροſεως. In cathedrâ enim Moſis ſedere, eſt
 ordinariam in populo DEI provinciam ſuſtinere, & legem Moſis ex Moſe &
 Prophetis interpretari. Qui enim Moſen non docet, etiamſi in or-
 dinaria ſit vocatione, non tamen in cathedra Moſis ſedere exiſti-
 mandus eſt. Dum enim Scribæ & Phariſæi legem Moſis ex Mo-
 ſe & Prophetis interpretabantur, audiendi fuerunt, à Moſis au-
 tem cathedra digreſſos minimè audiendos eſſe Chriſtus præcepit.
 Matth. 5. 6. & 7. capp.

In cathedrâ
 Moſis ſedere
 quid ſignifi-
 cet?

S

LIII. 4. Joh. 21. 16. inquit Chriſtus: Simon Petre paſce oves meas.
 Ex quibus verbis talem neçtit nodum: Petrus & ſucceſſor ejus Papa
 Romanus à Chriſto jubetur paſcere doctrinâ omnes Chriſtianos. E. ſummus
 eſt iudex controverſiarum. Reſp. 1. κατ' ἀρνηſιν Majoris, quæ ſi ad-
 datur, falſa eſt; illum nempe ſummum eſſe iudicem controverſia-
 rum qui à Chriſto jubetur paſcere doctrina omnes Chriſtianos.
 2. fucum facit Jeſuita in minore in vocabulo Paſcendi, quod uſurpa-
 tur vel proprie, & ſignificat alere, vel metaphoriçè & ſignificat pro-
 videre, curare, atq; in hac ſignificatione aliter uſurpatur in ſtatu politi-
 co, aliter in Eccleſiaſtico: In illo ſignificat regnare, & curam ſubdito-
 rum gerere, ut 2. Sam. 5. 2. 6. 7. 7. Apoc. 19. 15. In hoc ſignificat doce-
 re, Sa- tur.

re, Sacramenta administrare, & alias Ministerij partes curare. Id-
coq; quando jubetur Petrus à Christo pascere oves, illi non sum-
ma demandatur potestas & autoritas decidendi controversias,
sed ministerium (quod cum eo reliqui Apostoli habuerunt com-
mune) Ecclesiasticum commendatur. 3. A Petro ad Papam ar-
gumentari est à baculo ad angulum. Nullus siquidem Episcopus
post Apostolos, quantus quantus etiam fuerit, ubiq; docendi po-
testatem habuit, nedum constituendi dogma aut decernendi au-
toritatem.

LIV. 2. Luc. 22. 32. *Sed ego rogavi pro te, ne deficiat fides tua,* Christus i-
dem dicit ad Petrum, unde concludit Bellarminus hoc modo:
Romanus Pontifex errare nequit docens ex cathedra. E. debet esse summus
judex. Resp. 1. ad antecedens. Et hunc locum ineptissimè accom-
modari ad Papam, imprimis cum de solo loquatur Petro, pro quo
singulariter oravit Christus, paulò post graviter lapsuro. 2. Non
negamus ad omnes quoque fideles & sic quoque ad Apostolos a-
lios applicari posse. 3. Si quoque Christus pro Papà hic orasset,
sequeretur se suà petitione fuisse frustratum. Quandoquidem in
ipsà controversiarum decisione multi Papæ errarunt: ut pro no-
bis loquitur *Alphonsus lib. 1. cont. heres. c. 1.*

LV. 6. Act. 15. 6. 7. Legimus cum orta esset quæstio gravis de fi-
de, an servanda esset lex Moses à gentibus conversis, non fuisse
remissos unumquemque ad suum Spiritum, sed ad consilium Hi-
erosolymæ habitum, cui Petrus præerat, & Petrum omnium
primum in Concilio loquentum, dein Jacobum sententiam Petri
confirmasse, & sic quæstionem solutam illis verbis: *Visum est*
Spiritui sancto & nobis. Hinc concludit Bellarminus: *Spiritum S. sem-*
per interesse illi Concilio, cui Petrus & successores Petri præsunt.

LVI. Resp. 1. Neminem remittimus de re aliquà dubitantem ad
privatum suum Spiritum, quod per calumniam nobis adfingit
Bellarminus; sed potius ad Spiritum S. in Scripturâ publicè lo-
quentem, quem omninò audiendum esse asserimus. 2. maxima
est diversitas Concilij istius Apostolici, & hodiernorum à Papà
conscriptorum conciliabulorum. 3. Negatur Petrum suam ex-
posuisse sententiam, contradicit enim textus, qui expressè dicit
Petrum

Petrum demum surrexisse πολλῆς γενομένης σιζητήσεως v. 7.

LVII. 7. Gal. 2. 2 Ex hoc loco ita argumentatur : Petrus fuit summus Iudex de doctrinâ fidei : Petrus fuit Pontifex Romanus. E. Majorem probat : Petrus confirmavit Evangelium Pauli , uti Paulus ipse Gal. 2:2, & Tertull. Hieron. & August. confirmant. E. Petrus fuit summus iudex in rebus fidei & per consequens ejus quoque nunc successor. Resp. 1. κατ' ἀγνησιν majoris. Ad ejus verò probationem dico, committi in eâ ὡς ἀλογισμὸν ὡς ἀπὸ τὸ αἶπὸν ἢ μὴ αἶπὸν. Non enim statim sequitur Petrum esse judicem, etiam si Pauli Evangelium (quod tamen ex textu non colligitur) confirmasset. Confirmant namque alii aliorum doctrinam & sententiam aut communi suffragio ut Collegæ, aut consensu singulari ut fratres, aut autoritate summâ ut Princeps. Ultimo modo qui doctrinam aliorum confirmat, Doctrina cu- verè is dicendus est summus iudex. 2. Paulus disertè ait se su- jusdam ab a- um contrulisse Evangelium σὺ τῶν δοκῶσι. E. non cum solo Petro. lio confirmari 3. Patres à Bellarmino allegati ὡς τῆς ἐξοχῆς & præ eminentiâ potest πολυ- Petri ne gry quidem in confirmando Evangelio Pauli habent, τρώπως.

LIX. 8. 1. Chor. 12. 8. 9. Alij datur per Spiritum sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ, alij interpretatio sermonum, alij prophetiæ &c Ex hoc loco probat Bellarminus non omnibus dari Spiritum interpretationis, ac proinde non esse cujusvis interpretari scripturas. Resp. 1. Adversarium heic pugnare absque adversario, 2. Attendenda est particula interpretationis, qua nobis imponere conatur Jesuita Interpretatio per hononymiam. Distinguendum enim est inter interpretatio- publicu & nem publicam & privatam. Hanc omnibus piis à Spiritu S, edoctis privata. concedimus, illam nequaquam.

LIX. 9. 1. Ioh 4 1. Ex hoc loco concludit Spiritum privatum Iudicem esse non posse. Resp. Est ἀγνοια τῶ ἐλέγχῃ. Quæstio enim non est : An Spiritus privatus sit iudex, quod nemo Evangelicorum adserit vel statuit. Sed : An Papa Romanus cum consilio suo sit iudex supremus controversiarum religionis; quod adfirmant Pontificij & magnò sed irritò conatu propugnant. Nos nullum publicum iudicem cognoscimus alium, quàm Spiritum S. in suo verbò loquentem.

LX. Cate-

3. A decisione LX. Caterum cum Bellarminus ipse vidit se malam foverē Pontificam causam, & dictis istis Biblicis non satis id, quod intenderat, expectatum dare posse, Pontificam addit decisiones, Patrumque autoritates & autoritate Patrum. magno numero cumulat, & queis aliis supersedere potuisset, si dicta satis firma fuissent, pro sua adstruenda sententia, rationes multas.

LXI. Sed Resp. nos Pontificam decisiones, Conciliorum decreta & SS. Patrum explicationes merito accipere & adprobare, si cum Scriptura sacra consentiant: ubi verò dissentiunt, rejicimus. Spiritus enim Sancti doctrina est, quæ Canonicis est prodicta literis, contra quam si quid statuunt Concilia, nefas duco inquit Hieronymus. Et Basilius Conciliorum est tantum, (inquit) τὰ θεοῦ περὶ λέγειν hoc est, repetere ea, quæ verbo DEI sunt tradita.

LXII. Quinimò e Patribus peti possunt ac debent non articulorum fidei constituendorum principia; sed illorum ex Scriptura principis jam constitutorum saltem suffragia. Multa nempe in illorum commentarijs, quæ salvâ honorificentia repudiari possunt August. Epist. iii. Taceo quod Pontifices Romani, etiam in iis, quæ ad fidem spectant, errare possint, ut supra th. 54. ex Alphon. de Castro monuimus

4. A ratione. LXIII. Tandem quod attinet rationes, quas adhibet, etsi tanti etiam momenti non sint, ut diu in iis hæreamus, attamen quia mirè sibi iisdem videtur placere, ordine quoque sed ἄρα βραχέων excutiemus potissimas.

LXIV. Includit verò hoc Syllogismo trimembri: Non (inquit) ignorabat DEUS multas in Ecclesiâ exorituras circa fidem difficultates, debuit igitur iudicem aliquem Ecclesiâ providere. At ipse iudex non potest esse Scriptura, neque Spiritus revelans privatus, neque Princeps secularis. E. Princeps Ecclesiasticus, vel solus vel certe cum consilio, & consensu Coepiscoporum. Non Scriptura, quia 1. varios recipit sensus, nec potest ipsa dicere quis sit verus. 2. in omni Reip. benè constituta & ordinata Lex & Iudex distinctæ res sunt. tandem 3. de Scripturæ interpretatione quæstio est: non autem seipsa interpretari potest.

LXV. Resp. Est insufficiens enumeratio partium. Spiritus enim S. per Scripturam S. loquens non minus controversias religionis per Scripturam, quam Rex terrenus, per rescripta suorum subditorum lites politicas determinat; id quod subdolè omittit

Jesuita.

Jesuita. Ad probationem verò minoris R. & quidem ad rationem primam, eam negando. Unicus n. est verus ac genuinus scripturae sensus, Unicus est venempe literalis, qui vel ex verbis propriè sumtis, vel ex verbis figuratus scripturae tē intellectis, vel ex utrisque oritur: allegoricae verò expositiones, non sensus, tam variis sunt sensus, quàm variatantum scripturae accommodationes. & applicationes.

LXVI. Deinde negamus quoque scripturam non loqui. Licet enim non loquatur ut homo, suo tamen loquitur modo. Rom. 3. 19. Paulus ait: ὅτι ὁ νόμος λέγει. ὅτι ἐν τῷ νόμῳ λαλεῖ. Itaque Moses legi os tribuit Deut. 17. 11. & Xantes Pagnin. transtulit ex ore legis. Hebr. 12. c. 5. Oblitus estis exhortationis, quae vobis tanquam filius λέγει loquitur. Iohan. 7. 42. nonne scripturae εἶπεν dicit Ioh. 19. 37. alia scriptura dicit. Rom. 4. 3 ait Apostolus ἡ γὰρ ἡ γραφή λέγει. Non minus igitur certò ex Scripturâ possumus veram elicere sententiam, quàm si DEUS ipse vivâ voce nos alloqueretur. Qui literas amici legit, num mentem ejus non intelligit, quia literæ ipsæ non loquuntur? nemo sanus id unquam dixerit.

Scriptura quomodo loquatur.

LXVII. In secundâ ratione probationis occurrit παραλογισμός παρὰ τὴν πρῶτην ἀπὸ τῶν ἀποστόλων λέγει. Siquidem eadem plane ratio legis, iudicijq; Politici, scripturae ejusq; interpretis non est. Cum primis quia forensis Non est eadem ratio iudicis Politici & Ecclesiae, ut adferamus, ut edictò potius gravissimò prohibeamur, siastici. Deut. 17. 11. Es. 8. Apoc. 22. 19.

LXVIII. In ratione tertiâ probationis Minoris fallit ἀρχὴ τῶν ἀποστόλων. Probet enim Jesuita prius scripturam seipsam interpretari non posse, & illi dabimus manus. Certum enim est, si locorum variorum collatio instituat, verum sensum a quovis linguar. peritō erui posse. Quomodo verus scripturae sensus invenitur.

LXIX. Instat: sin ex collatione locor. verus Scripturae sensus erui posset, niatur. maxime linguar. peritis; tum interpretes inter se convenirent, sed non conveniunt: E. G. Verba Christi: Hoc est corpus meum, aliter interpretantur Verba Cœnæ Lutherani, aliter Zvingliani, utriq; linguar. periti, nec in explicatione aliter interpretantur. E. R. esp. Fallacia est παρὰ τὸ συνηθισμένον.

C Bebn-

Lutherani, 4. *ἄλλοι*. Vitium namque hominum scripturae adscribendum
liter Zyvingliani non est.

LXX. *Oggannit*: At Zyvingliani, dicit Lutheranus, ex cecati sunt, pro-
inde nihil mirum, si clarissima Domini verba non intelligant, sed quid
si Zyvinglianus Lutheranos excecatos dicat, quis erit iudex? Resp. Id
ipsum in hac controversia datus probatum, quod iudex is sit
Spiritus Sanctus in Scriptura loquens. *Δευτὴ Φωνή*.

LXXI. Alterum membrum, quod non Spiritus revelans privatus (uti
Sui a loquitur) esse possit iudex, ita probat: Spiritus privatus non potest vi-
deri & audiri ab utraque parte litigante. E. Resp. Ludit Sui a
ὁμωνυμία in voce Spiritus, eaque nostrae cogitat illudere senten-
tiae. Aut enim intelligit Spiritum Enthusiasticum, & nos tunc
non habet adversarios. Aut intelligit Spiritum in Scriptura
loquentem, & tunc abundè cuius Spiritus sit filius monstrat. 2.
Major quoque si addatur manifestè falsa est, cum in Politico
quoque statu semper necessarium non sit, ut supremus Iudex
v.g. Imperator, Rex aut Princeps partibus litigantibus in persona
adsit.

LXXII. *Ast regerit Scripturam non habere auctoritatem coactivam,*
quam tamen deberet habere summus Iudex. E. Resp. Idem *ἔλεγχος*
occurrit *ὁμωνυμίας*, in termino Coactionis. *Alia namque est exter-*
Coactio alia na, alia interna. Scriptura quidem non cogit externè, vi aliqua
externa, alia externa, internè tamen persuadet & mētem quasi cogit, ut ad senti-
interna. atur. Papa Romanus vi quidem externa cogere potest, h. e., metu
cohercere & morte mulctare: sed cogere, ut quis Scripturae adsen-
sum præbeat tanquam voci DEI, id ei impossibile.

LXXIII. *Tertium & ultimum probationis membrum ex ratione dedu-*
ctum; quo negat Principem secularem quoque non esse iudicem; aliquot
stabilire conatur fulcris, sed frustra. Vel enim fallunt Ignorantia
Elenchi, vel equivocatione in vocabulo Iudicis. Debebat enim proba-
re Principem secularem non esse summum iudicem, status con-

trover.

troverſiæ malitiouſè oblitus ſimpliciter ille concludit, Principem ſecularem non eſſe iudicem. Cùm verò conſtet alium eſſe ſummum Iudicem & Principalem, alios ſubdelegatos & miniſteriales, Concludimus; neque teſtimoniis ſacræ ſcripturæ, neque praxi Eccleſiæ, neque Patrum autoritate aut rationibus probaturum Bellarminum vel Jeſuitas alios, ſummum controverſiar. Theologicarum Iudicem eſſe Papam Romanum. Id quod erat demonſtrandum.

DEO Laus & Gloria.

Am. Phil. 1.
1.
Anno. 1700.

Ad Praestantissimum & Literatissimum

Dn. RESPONDENTEM AMI-
cum meum colendum.

Nos disputamus multa, sæpè plurima
Quæ disputare non decet. *Cælum Solum*
In controversiam vocatur. Ubi vocat
Noster Deus, nemo domi est. Tantum placent
Subtilia. *Id quod pium est, parum probum est.*

Hinc **JUDICAMVS; JUDICAMVR. JUDICEM**
Nemo SUPREMVM curat. Ipsæ litteræ
sacræ æstimantur vix teruncij. Et quia
non querimus DEVM; haut DEVS nos invenit.
Perversa cuncta sunt. sit ergo maxuma
Hæc Christianis cura: litteras sacras
Rectè æstimare, tum *supremam* Judicii
adhibere regulam in vijs vijs. Pede
facili sequentur cetera; & facilis **DEVS**
in omnibus aderit. Quod his voveo, precor.

Am. Φιλοφρ.

F.

Andr. Grosbenning.

Umg. VI 23

= [Dissertationes
theol. Vol. 59]

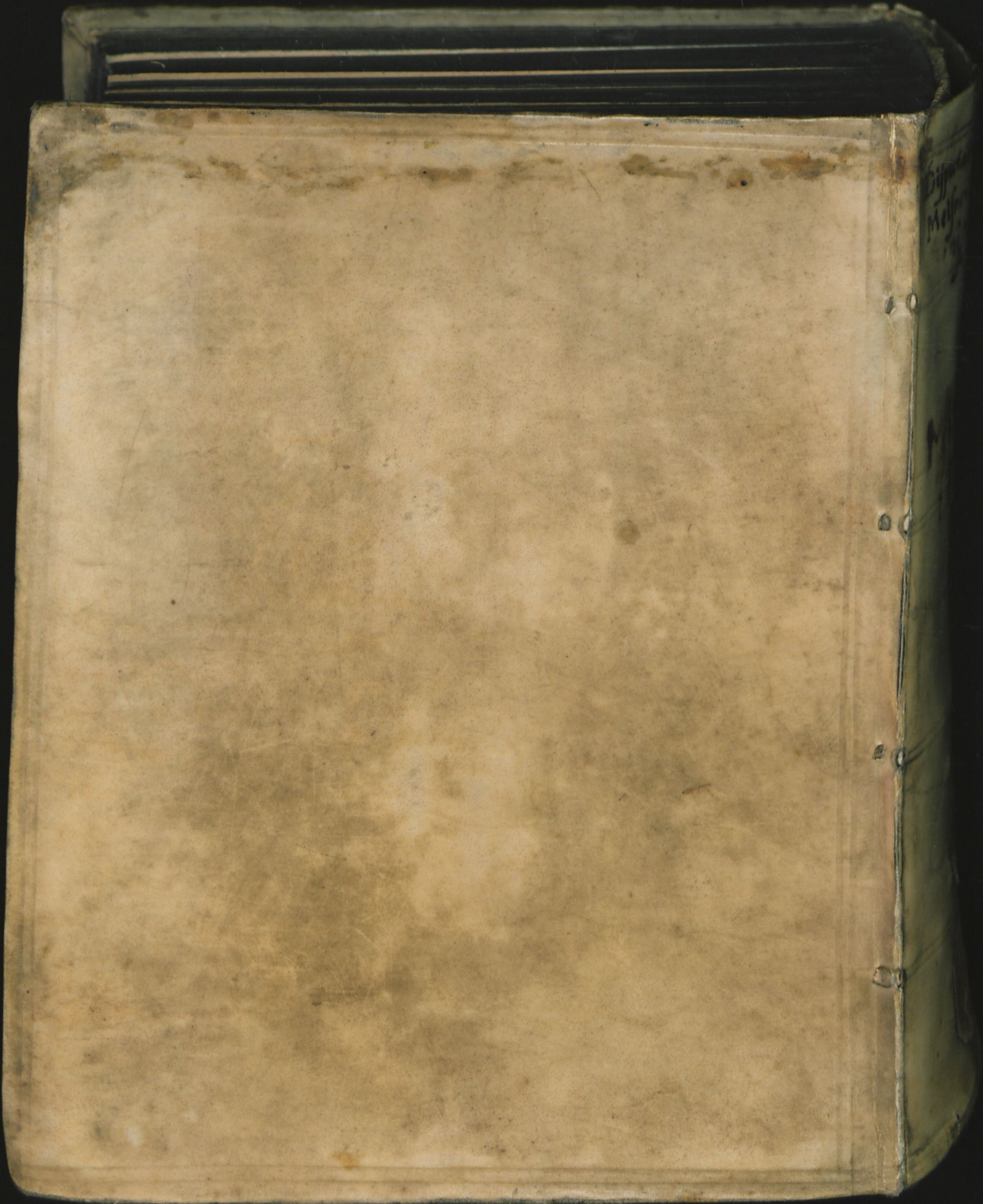
ULB Halle 3
002 386 852

sb. 26

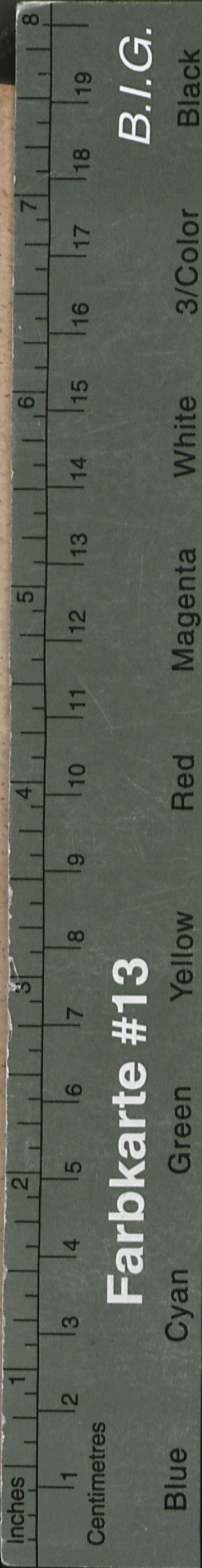
Folio
VD 77

Dijon
M...

B.I.G.

Farbkarte #13

Theologicum. 7 336

E CON-
ARUM FIDEI
NIS CHRISTIA-
IPREMO

καὶ διὰ Θεολογικόν:
 nctus in Scripturâ lo-
 Papa Romanus?
 quod
irante gratiâ
 lemiâ Wittebergenfi
RÆSIDIO
riß. atq; Excellentiffimi Viri,
ARIS MEISNERI,
 ofefs. Publici, Fautoris, Præ-
 is fui æternum colendi,
instituit
ANDREÆ Halâ-Saxo,
 Princ. Magdenb. Alumnus.
br. horis matutinis,
rio Majore.
BERGÆ,
is Gormanni,
M. DC. XXI,

